

תיה) שם למצרים (וכוחותיה) כאן. ספק רב אם יש בדעות אלו דמיון לעמדת מפלגת השמרנים מזה וה"לייבור" מזה; ועוד פחות מכך — למדיניות בפועל אותה עשויה בריטניה לקבוע לפרק הזמן הקרוב, לשנות הששים. אך, יש כנראה משום סימפטום בכך, שבמצב הנוכחי מתעוררות מגמות-מחשבה כאלו. ~~בעבר~~ הערות שונות של בעלי-המאמרים מבהירות כמה מעובדותיה של המציאות רבת-התמורות באזור זה, מציאות הנתונה לשינויים מתמידים.

## עצמתה המבוזבת של בריטניה במזרח-התיכון

### מאת הרון סטנדיץ'

השפעתה של בריטניה במזרח-התיכון הולכת ודועכת. זאת גיליתי בכל בירה ערבית בה ביקרתי לאחרונה. אין הדבר נובע מהעדר עצמה פיסית. עתה, לאחר שפינו האמריקאים את בסיסם האוירי בדאהרן, נהנית בריטניה — מבין כל המעצמות הגדולות — מעדיפות מכרעת בכלי-נשק גרעיניים ו"מקובלים" בבסיסים יבשתיים בטוחים. קפריסין, באחריין ועדן הנן קדקדיו של משולש-כוח בעל הקף נרחב. אובדן ההשפעה הבריטית גם אינו נובע ממחסור בכסף או בכוח-אדם. מלוחות ומענקים של משרד-החוץ ומשרד-המושבות למדינות שבתחומי המשולש הזה (להוציא את ממלכת-ירדן) נסתכמו אשתקד ב־9,690,000 ליש"ט — למעלה מכפליים הסכומים שהוצאו בימי מלחמת-סואץ. בכל אתר ואתר להוטים ערבים לנצל סיוע-טכני בריטי. כאשר יתחילו בחלוקת הכנסותיהן של המדינות העשירות בנפט, לא יחסרו אמצעים כספיים להרחבת התכניות בהן הוחל על-ידי מימון בריטי.

על אף כל הדברים האלה, רווחת ההנהה המפורשת בכל הרמות — מן הגנרלים ועד אילי-נפט, החל בשיחים שליטים וכלה ברוכלים — כי הבריטים מפנים את האיזור. אולם למעשה, מורחבים הבסיסים הצבאיים, הן בקפריסין והן בעדן. אך אנשי-המקום שואלים עד מתי ישארו הבריטים — ומצביעים על תל-אל-כביר ובסיסים אחרים, המתכסים עתה בחולות המדברה ובצמחיתו.

סלילת הכבישים בירדן, תכניות ההשקאה בעדן והקמת בתי-הספר והמרפאות ב"מדינות-האמנה" — כל אלה מתקדמים בקצב מהיר. "אבל", אומרים הפקידים הערביים הנלוים אל המבקרים, "אתם לא תזכו לראות את השלמתם. אנחנו יודעים שאתם מסתלקים מכאן". ודומה, כי שגרירינו ונציבינו-העליון נים תמימי-דעים עמם.

### שלוש בעיות גדולות

ביקורי בעשר מדינות במזרח-התיכון הסתיים ימים ספורים לפני נצחוננו של סאד-אלק דאגלס יום בקינרוס. סאד יום,

# „משולש-כוח“ בריטי במזרח-התיכון?

מעין כי בקצוות השונים שבצבוריות הבריטית נשמעו עתה ~~קולות-המבטאים~~ הערכות חדשות (עמ' 1) אף „אפיקורסיות“ לגבי אותם חוגים עצמם) בשאלת עתידה ומעמדה של בריטניה במזרח-התיכון הערבי. דעות מקבילות הובעו עתה על-ידי שני קור-לות. האחד מחוגי הימין והשני מחוגי השמאל. השניים הם: הרון סטנדיץ' (אשר, בהיותו חבר בית-הנבחרים נמנה עם קבוצה בעלת דעות „טוריות“ קיצוניות), הכותב ב„דיילי טלגרף“ על רשמי ביקורו „בעשר ארצות מזרח-תיכוניות“ — ופול ג'ונסון, מעורכי „ניו סטייטסמן“, בפי שניהם ~~אמרו~~ שתי דעות-יסוד מקבילות: על בריטניה להוסיף ולהחזיק בעמדות-המשען האחרונות שנותרו בידיה במזרח-התיכון (עדן, נסיכויות-המפרץ, קפריסין) וכדי שתמשיך ותחזיק בהן עליה אף להיות מוכנה ונכונה להשתמש, במקרה ההכרח, בכוחותיה הפרוטים במרחב זה (ה„מקובלים“ — והגרעיניים-טקטיים — כאחד). פ. ג'ונסון אף מרחיב יריעתו ומציג — במקביל למצב המזרח-תיכוני — את בעיית המרחב המאלאזי-אינדונסי. כמה מהש-גותיו לגבי מרחב זה „חוסכים“ לו את הצורך לפרש השגות מקבילות גם לגבי המזרח; וכולסת אצלו ההקבלה בין-אינדונסיה (וכוחו-

שהיה אז שר-החוץ, אמר כי בריטניה הנה מעצמה שתשמור על מעמדה בעולם — ולשם כך זקוקה היא לתוספת המש- אבים העומדת לרשותה כיום.

דבריו אלה לא נקראו, כנראה, במזרח-התיכון — אף לא על-ידי פקידיו-הוא. והרי לאיזור זה נודעת חשיבות רבה ביותר לגבי אסטרטגית-ההגנה שלנו, מקורות כלכלתנו וקשר- רינו עם חבר-העמים הבריטי.

שלוש הבעיות הגדולות העומדות בפני בריטניה בקשר לעולם הערבי הם: יחסי אנגליה — ירדן, הפדראליזם במפרץ- הפרסי וחילוקי-הדעות בין אנגליה וארה"ב לגבי תימן. בכל אחת מן הבעיות האלו בולטת לעין חולשתה של בריטניה.

לגבי ירדן אין לנו כל תכנית שהיא. עודנו מוציאים כמה מיליוני לירות (שטרלינג) בשנה לכיסוי גרעונותינו התקציביים ולתכניות טכניות. על אף זאת — וחרף מענקי-סיוע מאמריקה, הגדולים ארבעה מונים מן הסכום שאנו מוציאים — עומדת ירדן על סף פשיטת-רגל. הרורבות הכספיות הלאומיות דלות, ויאזלו בשנה הבאה, אם לא יינקטו אמצעים נמרצים.

למעלה ממחצית התקציב מוציאה ירדן על החזקת צבאה, המונה היום 33,000 איש. המדינה בכללה נושאת אופי של מדינת-משטרה. מזקפים ומשמרות ניצבים בצומתי-דרכים ובכל מקום-ישוב. משנתקלקלה המכונית בה נסעתי, חזרתי לרבת- עמון בדרך-המדבר, באוטובוס מקומי. האוטובוס נעצר שלוש פעמים על-ידי חיילים ושוטרים. נערכה בדיקת מטעני-הנוסעים ותעודות-הזהוי שלהם.

ה"ערובה המשולשת" שניתנה לירדן נחשבת בדרך-כלל כ"אות מתה", ועזרה צבאית בריטית כזו שהוגשה ב-1958 אינה נחשבת כיום, כלל ועיקר, כדבר מובטח. המלך חוסיין יודע זאת, ולאחרונה גישש בכיוון צרפת. כמו-כן, ביקש קשירת יחסים דיפלומטיים עם ברית-המועצות.

## יחס האמריקאים

אחד השגרירים ברבת-עמון הביע דעתו כי בחצר-המלכות הירדנית הולכים-ומשתכנעים כי התמיכה שתומכת אמריקה בעבד-אנ-נאצר, והכרתה של ארה"ב בתימן הרפובליקאית, מעידות כי ארה"ב הנה אנטי-מלוכנית מיסודה. קיימת סברה, שאם תוסיף ותתהדק אחיזתה של אמריקה בירדן, יחוסלו ארמונו וכס-מלכותו של חוסיין, כמו אלה של האימאם בתימן.

ירדן היא מדינה בה מצויים מקורות התרבות הנוצרית. היא צריכה להיות מדינה שלווה ושקטה, המתמסרת לתיירות ול- מסחר. אם אי-פעם תרפה המתיחות בין מדינות-ערב ובין ישראל, הרי שבירדן — ואולי בלבנון — יש להתחיל בדבר.

בימי-חג חשובים של הנוצרים עוברים כ-5,000 נוצרים ערביים מישראל אל ירושלים העתיקה, המצויה בידי הערבים. כולם חוזרים — חלקם עם בני-זוג אותם קידשו מעבר לגבול — וממשיכים לחיות בישראל. עובדה זו הנה הוכחה ברורה שאין דיכוי נורא של מיעוטים במדינה קטנה וחרוצה זו.

גם בירדן הופכים במהירות מחנות-הפליטים לישובי-קבע, עם חנויות, בתי-ספר ורחובות סלולים ומרוצפים. פחות ממחצית האוכלוסיה הנוכחית של מחנות אלה הם פליטים ממש, אי-

אפשר לראות בהם אנשים העומדים הכן לחזור לישראל בעקבות צבאות ערביים מנצחים. על המלך חוסיין להכיר בעובדות-החיים, ויתכן שבידי ממשלת בריטניה לעזור לו בהבהרת עובדות אלו. ממשלתנו אינה עושה זאת.

כמו כן, אין בידנו תכנית ארוכת-טוח לגבי עתידן של נסיכויות- הנפט במפרץ הפרסי. אנו נמצאים שם, ובעצמה ניכרת, עם יחידות צי, כוחות-אוויר ויחידות צבא הפרוסות במקומות שונים והיכולות להתערב התערבות מכרעת נגד איום בתוק- פנות, כגון זה של עיראק נגד כוויית ב-1961.

## אין "דגם" אחיד

אין כל נסיון ליסד באיזור זה מוסדות במתכונת בריטית, כמו שנעשה הדבר באפריקה החדשה. אין רמז להקמת פדרציה או קונפדרציה. בכוויית ישנו מעין פרלמנט, אך בכל מקום אחר קיים שלטון רודני צרוף. השיח' של דובאי, המעוניין בשיפורים חברתיים וכלכליים, מתהלך בקרב בני-עמו, נוסח-אתונה-הקדומה. הלאה משם, לאורך החוף, שולט שיח' אחר, המוציא את מרבית הכנסות-הנפט שלו על ציד, ארמונות ואבני-חן.

אך משרד-החוץ הבריטי אינו משתדל כלל לטפח "דגם" פחות-ארי יותר אחיד, ועשוי-להתקבל, בשביל האיזור כולו, על אף הדוגמה הטובה שנתן משרד-המושבות בפעולתו בדרום-ערב. יש בידינו היכולת והאמצעים, אך אין לנו הרצון להת- אמץ — דהיינו, להקים דבר-מה יציב; שכן משרד-החוץ מוכן תמיד לסגת מפני הלאומנות נוסח עבד-אנ-נאצר. אין די ביצוא של ציוד חשמל, ריהוט, מכוניות ושאר כליו ומכשיריו של המעמד הבינוני בחברה מערבית כדי לשפר את רמת-חייהם של כל אותם עמים שאנו מכריזים כי הננו מגינים עליהם.

בהאן, אנידחה שבמדינות דרום-ערב, משתרעת במפותל בפנית גבול תימן, ונלחצת מן העבר האחר על-ידי ערב-הסעודית. לאחרונה נעשו השבטים התימניים שמעבר לגבול — רפובלי- קאיים, ומדי לילה ניתכים על בהאן פגזים וכדורים, ושלומה מופרע על ידי מסתננים.

## דרישה לפעולה

שליטה של בהאן, השריף חוסיין, הוא מיניסטר-הפנים של פדרצית דרום-ערב. דבריו, שנאמרו בערבית, תורגמו בשבילי כמובא כאן:

"אתם, הבריטים, אינכם מתיצבים לצד ידיכם בעצמה רבה די- הצורך. התחלתם יפה בהגשת עזרה לאימאם, אך באמצע הדרך נמלאתם מורך-לב, כאשר חשבתם כי האמריקאים יקנטרו אתכם. לידידנו הרי זה מאבק לחיים-או-למות. אם ינצח עבד-אנ-נאצר בתימן, יפול כל דרום-ערב. אתם תוכלו להסתלק מכאן, אך לא אנחנו.

"נסיונכם להקים כאן ממשל-עצמי ולעודד פיתוח כלכלי, ירד לטמיון, ושיתוף-הפעולה שלנו עמכם להגשמת תכניות אלו יהיה בבחינת קרבן-שוא. אינכם עוזרים לנו במאבקנו נגד החדירות הליליות מצד הרפובליקאים התימניים שמעבר לגבול. נאסר עלי אפילו להפעיל את אנשי השבטים שלי במעשי-תגמול — לא כל שכן, את "צבא העתודה" של הפדרציה או את הכוחות הבריטיים".

בארמונו שבג'ידה — בריחוק 1,300 ק"מ משם — היה הנסיך פייצל, שליטן של ערב-הסעודית, הוגה מחשבות דומות.

הבריטים הפכו שוב לידידים. תימן המלוכנית יקרה ללב הסעודים. תימן רוצה להשתחרר מן הגייסות המצריות. ערב הסעודית קייתה לזכות לתמיכת בריטניה בעמדתה כלפי תכנית שביתת-הנשק של האו"ם, תכנית שהיא חושבת אותה לפרור-פובליקאית.

ערב סעודית ידידותית תשלים את משולש-הכוח הבריטי. אין צל של ספק, שידדות זו שוה לדידנו יותר מאשר תמימות-דעים עם אמריקה בדבר תפקידו של עבד-אנאצר ומעמדו במלחמה הקרה. האינטרס האמריקאי בעבד-אנאצר הוא בעל חשיבות הולכת-ופוחתת.

הבריטים עודם צריכים להסביר לכל אחד במזרח-התיכון — ולעשות זאת ברציפות — שכונתם להשאר שם לזמן-ארוך, וכי מטרתם היא לעזור.

שיקולים אלה מעלים מיד את הבעיה הצבאית. במזרח-התיכון אי-אפשר לקיים את מערכת הנפט-השטרלינג בלי נוכחות-צבאית בריטית. לפני שנים מעטות אפשר היה לטעון שנוכחות צבאית זו נוגדת את מיטב האינטרסים של העמים שבנסיכויות המפרץ הפרסי. מי יוכל לטעון זאת עכשיו? מדיניות-החוץ של עבד-אנאצר נתגלתה כסוג בלתי-תכליתי — אכן, בלתי-ניתן להגשמה — של אימפריאליזם מצרי, אותו דוחים בתוקף העמים הערביים האחרים. מהפכה עממית בעיראק הגיעה לשיאה בנסיון הסרת-בונה לבזו את כוויית. נסיונות של שלטון דמוקרטי, מסוריה ועד לתימן, נדרדרו והפכו לרודנות צבאית או שהביאו למלחמת-אחים. ודאי תחלופנה שנים רבות עד שתקום באיזור זה דמוקרטיה על יסודות של-קבע. בנסיכויות העשירות, אך המפגרות, ההגנה הצבאית הבריטית היא הנור-תנת, לפי שעה, את הסיכוי לפיתוחו ההדרגי של שלטון החוק ולהתקדמות במסגרת חוקתית.

בדרום-מזרח אסיה ברורות הסוגיות עוד יותר. מאלאזיה היא כיום הדמוקרטיה-בפועל היחידה באיזור זה (ולמעשה, באסיה כולה, להוציא את הודו, ישראל ויפאן). במקום זה, נוכחות בריטית — שנתקבלה בחפץ-לב בבחירות חוזרות-ונשנות על-ידי רוב עצום של התושבים — היא בבחינת הגנתה היחידה של הפדרציה בפני המעצמות הטוטאליטריות, האימפריאליסטיות — סין ואינדונסיה. הקיצור, קיימת זהות-אינטרסים אמיתית בין בריטניה ובין מאלאזיה. יתרה מזו, העובדה שהכוח המגן הוא בריטי, ולא אמריקאי, היא התקוה הטובה ביותר ש"המלחמה הקרה", בצורתה הגלויה ביותר, תשאר מחוץ לחלק זה של העולם.

בשני האזורים האלה תירש, איפוא, ממשלה של ה"לייבור" התחייבויות צבאיות מהן לא תוכל להתנער — הן מתוך כבוד והן מתוך תבונה. נשאלת, איפוא, השאלה: האם אפשר יהיה לעמוד בהתחייבויות אלו בלי כלי-נשק גרעיניים? בשתי הזירות האלו מוגבלים ביותר הכוחות ה"מקובלים" המצויים, ואין להניח שיוגדלו. במונחים של עצמת-אש "מקובלת", יכולים כוחות אלה לעמוד בפני יריבים-כוח שתקציבי-החימוש שלהם "בולעים" חלק הולך וגדל מהכנסותיהם הלאומיות, והמצוידים היום במכלול אימנטי של כלי-נשק מודרניים. אינדונסיה, דרך משל, מוציאה בין 50 ל-80 אחוז מתקציבה לכוחותיה המזוינים; יש לה אניות-שטח כבדות, צוללות ארוכות-טוח, מטוסי-סילון על-קוליים ומערכות טיליצי העולות, כפי שסבורים, על כל המצוי ברשותנו.

מבצעים שערכנו בכוויית ובבורנאו נתגלו כמסוכנים עד למאוד, ואפילו נתמכו על-ידי האפשרות שבאין ברירה יופעלו כלי-נשק גרעיניים טקטיים. כיום פרוסים אצלנו כלי-נשק כאלה בשתי הזירות. אם יורחקו כלי-נשק אלה, עלולה ממשלה של ה"לייבור" להמצא בדילמה חסרת-פתרון כאשר יועציה הצבאיים יטענו, בהגיון רב — שאולי אין לסתור אותו — כי תכנונם ועריכתם של מבצעים "מקובלים" בלבד לבלית-תוקפנות בזירות אלו — כמוהם כהזמנת שואה. הקיצור, באזורים אלה עלול ה"לייבור" לעמוד לפני בחירה מכרעת בין שתי אפשרויות: חיסול התחייבויותיו — ועם זאת, חיסולו של "איזור השטרלינג" — ובין החזקה בכלי-נשק גרעיניים טקטיים. אין כמעט ספק, שהוא יבחר באפשרות השניה.

## וילסון והפצה הגרעינית

מאח פול ג'ונסון

כולנו מכירים עתה בעובדה, שה"לייבור" דחה את ה"כפירה" שביתור חד-צדדי על הנשק הגרעיני, וימשיך להשתתף במערכת של בריתות, המושתתת על העקרון הקובע שבאין ברירה יש לקיים בטחון שיתופי על-ידי איום בשימוש בכוח. אך טרם הוחלט אם ממשלה שירכיב ה"לייבור" תשאר, בצורה זו או אחרת, במירוץ הגרעיני.

כלי-נשק גרעיניים אינם אלא אחת מצורות העצמה; אין להפריד בינם לבין עצמה כלכלית וכושר-מיקוח פוליטי. מדיניות-הכלכלה, מדיניות-ההגנה ומדיניות-החוץ מהוות מקשה אחת שיש לראותה ולהעריכה בשלמותה. לדעתי, קיים עכשיו סיכוי טוב יותר מאשר אי-פעם בעשור הקודם, לשכנע את מפלגת-העבודה להכיר באמת-בסיסית זו.

הטיעון צריך להתחיל בכלכלה הבריטית. ביכולת שלה לפתח ולהרחיב את עצמתה תוך שמירה על היציבות הקיימת, תלויים כל יתר הדברים: רמת-החיים של אוכלוסייתה, הרחבת שירותי-סעד, השפעתנו הפוליטית, וכמו כן יכולתנו להגיש סיוע לאזורים מתפתחים. דאגתנו-לעצמנו — בצורה נאורה — הנה, למעשה, תנאי-מוקדם לכל תרומה אותה עשוי הסוציאליזם הבריטי להעלות לשלום העולם ולשגשוגו. וכלכלתנו קשורה קשר אמיץ ביציבותו של "איזור השטרלינג".

אולם "איזור השטרלינג" עצמו תלוי תלות מסוכנת בשני אזורים קטנים, אשר שרדו איך-שהוא מהישחקותה של העצמה הבריטית: המפרץ הפרסי ומאלאזיה. אם במקרה ואם במכוון, עלה בידי מעצבי-המדיניות הבריטית לשמר — מתוך השטחים העצומים של האימפריה הקולוניאלית המתפוררת — את שני החלקים-המרכיבים, אשר במוצריהם העיקריים (נפט, גומי ובדיל) מעלים תרומה מכרעת ליציבות השטרלינג. בכל דרך שהיא יש להשאיר אזורים אלה ב"איזור השטרלינג", עד שתחדש כלכלתנו את הפעלתנות שאבדה לה מאז שנות ה-80 של המאה הי"ט.